

Gordana Mršić*
Gordana Bartolin Vojta**

ZLOUPORABA PRAVA NA PRISTUP SUDU

Sažetak

U radu se opisuje zlorporaba prava na pristup sudu kroz njegova tri najvažnija vida, a to su pravo na podnošenje tužbe sudu, pravo na donošenje meritorne odluke i pravo na povoljnu meritornu odluku. Sudska praksa pokazuje da postoje tužitelji koji podnošenjem neosnovanih tužbenih zahtjeva *čine* zlorporabu prava na pristup sudu, jer pravo na pravnu zaštitu kao temeljno ljudsko pravo ima i svoja ograničenja kako ne bi došlo u koliziju s drugim temeljnim vrijednostima pravnog poretka. Ističe se cilj cjelokupne politike zabrane zlorporabe prava na pristup sudu, koji podrazumijeva preventivno i represivno djelovanje na počinitelje, a koji se ostvaruje kompromisom zakonodavca i sudova, odnosno svih subjekata koji sudjeluju u zaštiti pravnog poretka. U zaključnom dijelu, ukazuje se na pravna sredstva za sprečavanje zlorporabe prava na pristup sudu.

Ključne riječi: zlorporaba prava, pristup sudu, zaštita prava, svojstvo ovlaštenika, razuman rok.

1. Uvodne napomene

Do zlorporabe prava na pristup sudu dolazi na svim poljima prava. Otkad postoji pravo, postoji i njegova zlorporaba (Vuić, 2019: 1). Pravo na pravnu zaštitu kao temeljno ljudsko pravo ima svoja ograničenja upravo radi moguće zlorporabe koja je pogubnija nego što to na prvi pogled izgleda, jer stvara nesigurnost i nepovjerenje u pravni sustav. Kao posljedica pravne nesigurnosti društvo sumnja u pravni sustav i učinkovitost pravosuđa u zaštiti od zlorporabe prava na pristup sudu.

Pravo na pravično suđenje i pravo na pristup sudu podrazumijeva pravnu sigurnost i vladavinu prava kao jednu od najviših vrednota hrvatskog ustavnog poretka (čl. 3. Ustava Republike Hrvatske). Svatko ima pravo očekivati da zakonom ustanovljeni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama

* dr. sc. Gordana Mršić, Hrvatska gospodarska komora, gmrsic@hgk.hr

** Gordana Bartolin Vojta, dipl. iur., Libertas međunarodno sveučilište, gbartolin@libertas.hr

(odredba čl. 29. Ustava Republike Hrvatske). Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda također propisuje pravo na pravično suđenje, a to podrazumijeva i pravo na pristup sudu (odredba čl. 6. Europske konvencije). Pravo na pristup sudu s aspekta prava na pravično suđenje slijedi i Ustavni sud Republike Hrvatske po uzoru na praksu Europskog suda za ljudska prava.

U cilju izbjegavanja odgovornosti i ostvarenja nepripadne imovinske koristi u kaznenim postupcima dolazi do pojave zlouporabe prava na pristup sudu. U Zakonu o obveznim odnosima (*Narodne novine*, 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 i 29/18) i Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*Narodne novine* – Međunarodni ugovori, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06 i 2/10), istaknuto je, između ostalih, i načelo zabrane zlouporabe prava na pristup sudu. Nadalje, i u Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (*Narodne novine*, 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14) implemencije su odredbe o zabrani zlouporabe prava (čl. 31.). Stvarna su prava apsolutna i djeluju prema svima pa ih u načelu svatko može i ugroziti, i upravo zato potrebno je osigurati ovlašteniku stvarnog prava odgovarajuću zaštitu. S druge strane zakon pravo vlasništva definira kao stvarno pravo na određenoj stvari koje ovlašćuje svog nositelja da s tom stvari i koristima od nje čini što ga volja te da svakoga drugoga iz toga isključuje, ako to nije suprotno tuđim pravima ni zakonskim ovlaštenjima (Grbin, 1997: 291).

Načelo zabrane zlouporabe prava najčešće se shvaća kao odraz šireg građansko-pravnog načela savjesnosti i poštenja (kao npr. čl. 4. i 6. Zakona o obveznim odnosima). Načelo savjesnosti i poštenja je glavno tj. temeljno načelo obveznog prava i kao takvo izdignuto je iznad ostalih načela obveznog prava. Zakonom o obveznim odnosima (čl. 6.) zabranjeno je ostvarivanje prava iz obveznog odnosa suprotno svrsi zbog kojeg je ono propisom ustanovljeno i priznato (Gorenc et al., 2014: 11–14).

Ustavni sud Republike Hrvatske izrazio je svoje shvaćanje da pravo na pristup sudu i pravo na pravično suđenje mogu biti ograničeni u slučaju zlouporabe prava. Tako u tijeku kaznenog postupka, izbjegavanje osobnog preuzimanja poziva upućuje na zlouporabu procesnih ovlaštenja (odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, broj U-III-7347/2010, od 17. travnja 2014.) (Bilić, Miladin i Petrović, 2019: 4).

2. Zabrana zlouporabe prava na pristup sudu

Pravo na traženje sudske zaštite, odnosno pravo na tužbu predstavlja temeljno postupovno ovlaštenje. Pravni poredak daje fizičkim i pravnim osobama određena subjektivna prava i štiti ih u ostvarenju tih prava, ali istovremeno ukazuje na određene granice jer sloboda ovlaštenika nije pravno apsolutna. Ovlaštenikova prava ograničena su interesima drugih nositelja subjektivnog prava i općim interesima.

Sukobom subjektivnih prava raznih ovlaštenika do kojeg je došlo zbog toga što je jedno subjektivno pravo ostvarivano unutar dopuštenih pravnih granica, ali protivno cilju zbog kojeg je ono zakonom ustanovljeno ili priznato, dolazi do zlouporabe prava iz obveznih odnosa.

Teško je dati neko opće pravilo kako utvrditi je li neko subjektivno pravo ostvarivano protivno cilju zbog kojeg je zakonom priznato, jer se zlouporaba prava utvrđuje od slučaja do slučaja. U tom smislu sudska praksa treba utvrditi o kojoj se povredi interesa radi (općeg ili pojedinačnog), je li ostvarivanje subjektivnog prava protivno gospodarskom cilju zbog kojeg je ustanovljeno, postoji li ovlaštenikov interes u ostvarivanju prava. Nadalje, potrebno je utvrditi omjer između prouzročene štete i koristi koju svojim ostvarivanjem prava postiže njezin ovlaštenik, odnosno nanosi štetu drugom ovlašteniku subjektivnog prava (Bilić, Miladin i Petrović, 2019: 16).

3. Zlouporaba prava na pristup sudu s aspekta različitih ovlaštenja

Pravo na traženje sudske zaštite podrazumijeva sudsku provjeru opravdanosti tužbenog zahtjeva, odnosno moguće zlouporabe prava na pristup sudu. Temeljno tužiteljevo pravo na traženje sudske zaštite može se analizirati s aspekta više ovlaštenja koja se razlikuju po svojoj apstraktnosti, procesnim pretpostavkama i stadijima sudskog postupka u kojima dolaze do izražaja.

Najšire pravo odnosi se na pravo upućivanja tužbe sudu kojim svaka osoba zahtijeva da sud uzme u razmatranje njezinu tužbu čak i ako je očito da je neosnovana. Nakon što sud uzme u razmatranje tužbu, sljedeće je pravo tužitelja zahtijevati donošenje meritorne odluke. Pravo vođenja sudskog postupka i donošenje meritorne odluke stranka može zahtijevati samo ako su ispunjene odgovarajuće procesne pretpostavke koje moraju postojati sve do trenutka donošenja meritorne odluke. Od procesnih pretpostavki posebno se izdvaja procesna legitimacija stranaka te tužiteljev pravni interes.¹ Pravo na povoljnu meritornu odluku predstavlja najviši oblik tužiteljeve sudske zaštite.

Može se zaključiti da pravo na pristup sudu ima tri razine prava:

1. pravo na upućivanje tužbe sudu²
2. pravo na donošenje meritorne odluke³ i
3. pravo na povoljnu meritornu odluku.

¹ Tužba za utvrđenje može se podići kad tužitelj ima pravni interes za podizanje takve tužbe (Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Revr – 1788/10-2, od 29. prosinca 2010.).

² Svojtvo ovlaštenika na podnošenje tužbe sudu ima samo ona stranka koja ima pravni interes da neovisni i nepristrani sud objektivno odluči o njezinu pravu.

³ Vidi odredbe čl. 63.–70. Zakona o sudovima.

Svaka je razina samostalna s vlastitim pretpostavkama koje se preispituju u određenom vremenskom intervalu. Ipak, ni jedna razina nije sama sebi svrha nego predstavlja pretpostavku za ostvarenje više razine u zaštiti prava. S obzirom na to da te razine ostvaruju svoju svrhu tek kao preduvjet za iduću razinu pravne zaštite, zlouporaba postoji kad je u trenutku preispitivanja pretpostavki za jednu razinu očito da nisu ispunjene pretpostavke za višu razinu pravne zaštite. Do zlouporabe prava na pristup sudu može doći ako je već pri uzimanju tužbe na pažnju očito da nedostaje neka procesna pretpostavka, kao na primjer u situaciji kada tužitelj nije učinuo vjerojatnim da ima procesnu legitimaciju ili pravni interes. Zlouporaba se sastoji u tome da je tužitelj opteretio sud podnošenjem i razmatranjem tužbe te pisanjem odluke, iako nije postojao ni najmanji izgled za nastavljanje sudskog postupka.

Sljedeća razina zlouporabe prava postoji u fazi preispitivanja pretpostavki za pravo na donošenje meritorne odluke, kada je očito da tužitelj nema prava na povoljniju meritornu odluku. Tužiteljev neosnovan zahtjev oduzima pravni interes kao jednu od pretpostavki prava na povoljniju meritornu odluku, jer netko za koga je sasvim izvjesno da ne može uspjeti u parnici, ne može imati pravni interes za njezino vođenje. Time se zlouporaba prava na donošenje meritorne odluke negativno održava na postojanje pravnog interesa kao procesne pretpostavke što dovodi do toga da tužitelj nema ni pravo na donošenje meritorne odluke (Dika, 2014: 41). Može se zaključiti kako do zlouporabe prava na pristup sudu prvenstveno dolazi u stadiju upućivanja tužbe sudu, koja je svima dostupna, a time i najlakše postaje predmet zlouporabe.

U praksi je najvažnije pitanje kao prepoznati zlouporabu prava na pristup sudu. Zlouporaba se može utvrditi samo posebnim ispitivanjem svake od procesnih pretpostavki, posebice procesne legitimacije i pravnog interesa. Važno je prepoznati običajno parničenje koje dovodi do zlouporabe prava na pristup sudu, gdje je tužiteljev primarni cilj nanijeti štetu tuženiku, a ne uspjeh u postupku. Na objesno parničenje ukazuje i veliki broj neosnovanih tužbenih zahtjeva tužitelja prema istom tuženiku ili prema različitim tuženicima.

Okolnost da je tužba teško razumljiva, da sadržava činjenične navode i dokazne prijedloge koji očito nisu relevantni, da je tužba nečitka, da je u prilogu nepregledan broj isprava – sve to može ukazivati na zlouporabu prava na pristup sudu.

Sudska praksa u svojim odlukama (odluka Visokog trgovačkog suda broj Pž-5344/07-3 od 14. rujna 2007., odluka Visokog trgovačkog suda broj Pž-779/07-3 od 6. ožujka 2007.) ističe da do zlouporabe procesnih ovlaštenja dolazi ako procesne radnje nisu obrazložene. U tim odlukama Visokog trgovačkog suda zauzeto je stajalište da se paušalni prigovor bez navođenja razloga nepravilnosti smatra zlouporabom procesnih ovlaštenja. Sve te okolnosti same za sebe ne znače da se radi o zlouporabi prava, nego sud mora u svakom konkretnom slučaju uzeti u obzir sve relevantne okolnosti (Dika, 2007: 347).

3.1. Pravo na donošenje meritorne odluke

Stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o njezinom pravu, obvezi, sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo ima pravo na sudsku zaštitu sukladno odredbama članaka 63. do 70. Zakona o sudovima (*Narodne novine*, 28/13, 33/15, 82/15, 67/18 i 126/19, dalje: ZS). Pravo na donošenje meritorne odluke ostvaruje se podnošenjem zahtjeva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku koji podrazumijeva i pravo na isplatu primjerene naknade zbog povrede odnosnog prava (čl. 64. ZS-a). Postupak odlučivanja o zahtjevu za donošenje meritorne odluke provodi se uz odgovarajuću primjenu pravila o izvanparničnom postupku, u pravilu bez održavanja ročišta. U smislu odredbe čl. 65. ZS-a, zahtjev za zaštitu povrijeđenog prava podnosi se sudu pred kojim se postupak vodi, o kojem odlučuje predsjednik suda, a ako se radi o predmetu u kojem postupka predsjednik suda, o zahtjevu odlučuje zamjenik predsjednika suda. Predsjednik suda zatražit će u roku od 15 dana od primitka zahtjeva od suca koji postupka u predmetu izvješće o duljini trajanja postupka, razlozima zbog kojih postupak nije okončan i mišljenje o roku u kojem se predmet može riješiti. Pri odlučivanju o podnesenom zahtjevu predsjednik suda osobito će voditi računa o vrsti predmeta, činjeničnoj i pravnoj složenosti predmeta, ponašanju stranaka te postupanju suda te donijeti odluku o podnesenom zahtjevu u roku od 60 dana od njegovog zaprimanja.

Ako predsjednik suda utvrdi da je podnositelju zahtjeva povrijeđeno pravo na donošenje meritorne odluke, odredit će rok u pravilu od najdulje šest mjeseci, osim ako okolnosti slučaja ne nalažu određivanje duljeg roka u kojem sudac predmet mora riješiti. Rješenje kojim je utvrđena osnovanost zahtjeva ne mora biti obrazloženo i protiv njega nije dopuštena žalba (čl. 66. ZS-a). Stranka čije je pravo povrijeđeno na donošenje meritorne odluke ostvaruje i pravo na utvrđenje primjerene naknade koja u jednom predmetu ne može iznositi više od 35.000,00 kuna, u smislu odredbe čl. 69. ZS-a. Naknada se isplaćuje se iz sredstava državnog proračuna.

Ako je pred Europskim sudom za ljudska prava pokrenut postupak za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i zastupnik Vlade Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava zatraži podatke o predmetu od suda pred kojim je u tijeku postupak, taj sud je dužan o zahtjevu zastupnika Vlade Republike Hrvatske i razlozima dugotrajnosti postupka obavijestiti predsjednika neposredno višeg suda, predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske i Ministarstvo pravosuđa.⁴

⁴ Zakon o sudovima – Zaštita prava na suđenje u razumnom roku (čl. 70.); Đerđa (2011: 397–416).

4. Sredstva za sprečavanje zlouporabe prava na pristup sudu

Zlouporeba procesnih prava je zabranjena i stoga je nužno spriječiti zlouporebu prava na pristup sudu. Zlouporebe procesnih prava razlikuju se prema svom obliku, fazi u sudskom postupku, intenzitetu i subjektivnom stanju osobe koja zlouporebljava svoja prava. Sredstva sprečavanja zlouporeba mogu se razvrstati prema različitim kriterijima. Treba istaknuti kriterij sudionika u postupku koji sprečava zlouporebu, zatim sudionika na čiju inicijativu je došlo do takvog sprečavanja. Razlikujemo i okolnosti u vezi s preventivnim ili naknadnim sredstvima sprečavanja zlouporebe (Bilić, Miladin i Petrović, 2019: 10).

Za onemogućavanje zlouporebe prava koja strankama pripadaju, prvenstveno je zadužen sud kako je to propisano odrednom članka 10. Zakona o parničnom postupku. Naime, sud je primjenom načela ekonomičnosti obvezan postupak provesti bez odugovlačenja i sa što manje troškova, imajući u vidu i institut svrsishodne delegacije nadležnosti.⁵ Osim suda, zlouporebu trebaju spriječiti i drugi sudionici sudskog postupka, kao što su odvjetnici ako su konkretne radnje suprotne Kodeksu odvjetničke etike.

U kaznenom postupku uspostavljaju se i razvijaju odnosi između suda, tužitelja i okrivljenika. Osnovne postupovne pretpostavke su uvjeti koji se moraju ispuniti da bi postupovni odnos mogao nastati, razvijati se i okončati. Ako nisu ispunjene postupovne pretpostavke, nema ni kaznenopostupovnog odnosa.

Iako sud po službenoj dužnosti, *ex officio*, onemogućava zlouporebu prava na pristup sudu, iz sudske prakse proizlazi da često stranke ukazuju na zlouporebu, odnosno da dolazi do sprječavanja zlouporeba na inicijativu stranaka.

Odredbom članka 16. Ustava propisano je da sprečavanje zlouporebe mora biti učinkovito i razmjerno. Time se ističe prednost preventivnih mjera u sprečavanju da uopće dođe do zlouporebe.

Međutim, treba istaknuti da je zlouporebu prava na pristup sudu teško izravno otkloniti jer u hrvatskom pravu ne postoji institut kao sudska mjera za sprečavanje osobe u pokretanju sudskog postupka bez prethodnog sudskog odobrenja kako je to regulirano u engleskom pravu *civil restrain order*.⁶ Preventivnu funkciju u zabrani zlouporebe može se očekivati od odvjetnika koji bi trebali odbiti zahtjev stranke za podnošenje tužbe sudu ako se konkretna pravna pomoć protivi Kodeksu odvjetničke etike.

⁵ Najviši sud određene vrste u republici Hrvatskoj može, na prijedlog stranke ili nadležnog suda, odrediti da u pojedinom predmetu postupa drugi stvarno nadležni sud s njegova područja ako je očito da će se tako lakše provesti postupak ili ako za to postoje drugi važni razlozi (čl. 68. Zakona o parničnom postupku – u nastavku ZPP, *Narodne novine*, 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11-pročišćeni tekst, 25/13, 89/14).

⁶ Practice Direction 3C, Civil Procedure Rules, 1998. <https://www.gov.uk/guidance/civil-restraint-orders-2>.

Koristeći sredstva sprečavanja zlouporabe sud mora imati u vidu subjektivno stanje svijesti stranke koja zlouporabljuje svoje pravo kao i intenzitet zlouporabe. Tako u slučaju kada neuka stranka nenamjerno koristi svoja procesna prava suprotno njihovoj svrsi, sud treba u smislu odredbe čl. 11. ZPP-a upozoriti stranku o načinu otklanjanja zlouporabe.⁷ Ako tužba ima nedostatke manje važnosti, sud bi trebao tražiti njihovo otklanjanje, kao što je upozorenje na nesposobnost punomoćnika, ispravljanje odnosno dopuna podneska koji je nerazumljiv, predaja odnosno upućivanje podneska nenadležnom sudu, upozorenje stranke na zakonske posljedice izostanka s ročišta i slično. U slučaju kad se radi o trajnijem obliku zlouporabe čija je jedina svrha šikaniiranje jedne od stranaka, sud bi trebao izricati novčane kazne.

4.1. Odbacivanje ili odbijanje tužbenog zahtjeva

Nakon podnošenja tužbe sudu može se utvrditi da nedostaje neka od procesnih pretpostavki za daljnje vođenje sudskog postupka i za donošenje meritorne odluke. Postojanje potrebnih procesnih pretpostavki utvrđuje se u fazi prethodnog ispitivanja tužbe ili pripremnog ročišta. Jedna od mjera sprečavanja zlouporabe prava na pristup sudu je odbacivanje tužbenog zahtjeva u smislu odredbe 206. Zakona o kaznenom postupku (*Narodne novine*, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, dalje: ZKP).⁸

U stadiju prethodnog ispitivanja tužbe sud provjerava jesu li ispunjene sve procesne pretpostavke za vođenje postupka. Ako procesne pretpostavke nisu ispunjene, sud će odbaciti tužbu.⁹ Sud će odbaciti tužbu i u slučaju kad tužitelj u predviđenom roku ne otkloni nedostatke na koje je sud ukazao. Nadalje, sud će na pripremnom ročištu donijeti rješenje o odbacivanju tužbe ako utvrdi da o tužbenom zahtjevu teče parnica, da je stvar pravomoćno presuđena, da je o predmetu spora sklopljena sudska nagodba ili da ne postoji pravni interes tužitelja za podnošenje tužbe za utvrđenje.¹⁰

⁷ Stranku koja se iz neznanja ne koristi pravima koja joj pripadaju prema čl. 11. ZPP-a sud će upozoriti koje parnične radnje može poduzeti – načelo pružanja pomoći neukim strankama.

⁸ (I) Nakon ispitivanja prijave i provjere u Informacijskom sustavu Državnog odvjetništva državnog odvjetnik odbacit će prijavu obrazloženim rješenjem: 1) ako iz same prijave proistječe da prijavljeno djelo nije kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, 2) ako je nastupila zastara ili je djelo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem, 3) ako postoje druge okolnosti koje isključuju krivnju ili kazneni progon, 4) ako ne postoje osnove sumnje da je osumnjičenik počinio prijavljeno kazneno djelo, 5) ako podaci u prijavi upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna. (II) Protiv rješenja državnog odvjetnika o odbacivanju kaznene prijave žalba nije dopuštena. (6) Za nepostupanje po zahtjevu sudac istrage može na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika odgovornu osobu kazniti novčanom kaznom u iznosu do 50.000,00 kuna, a pravnu osobu do 5.000.000,00 kuna, a ako i nakon toga ne postupi po zahtjevu može se kazniti zatvorom do izvršenja, a najdulje mjesec dana. Sud koji je donio rješenje o određivanju zatvora može opozvati to rješenje ako nakon njegovog donošenja odgovorna osoba postupi po zahtjevu.

⁹ V. čl. 277. i 280. Zakona o parničnom postupku (*Narodne novine*, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 43/13 i 89/14).

¹⁰ Odluka Vrhovnog suda Gzz- 65/82 od 1. lipnja 1982. – PSP 22/159; Odluka Županijskog suda u Zagrebu, Gž-556/95 od 8. listopada 1996. – ING PSP 1998-8-34).

Nedostatak pravnog interesa i aktivna procesna legitimacija najteži su oblici zlouporaba prava na pristup sudu.¹¹ Stranka koja parnicu vodi isključivo iz objesti ili da bi šikanirala protivnu stranku, pripada skupini tužitelja koja nema pravni interes za vođenje parnice. U slučaju izostanka pravnog interesa za vođenje postupka tužitelj čini ne samo zloupotrebu prava na pristup, već i zluporabu ustavnog prava na pravično suđenje. Postojanje pravnog interesa u stadiju prethodnog ispitivanja tužbe i prava na donošenje meritorne odluke u načelu provjerava se na razini vjerojatnosti.

Valja naglasiti da se u procesnopravnoj teoriji postojanje pravnog interesa smatra kao opća meritorna pretpostavka koja podrazumijeva usvajanje tužbenog zahtjeva, a ne samo kao procesna pretpostavka. Ako tužitelj do zaključenja glavne rasprave ne dokaže izvjesno postojanje pravnog interesa sud će odbiti njegov tužbeni zahtjev. Sud će odbiti zahtjev, a ne odbaciti, jer je odbijanje tužbe učinkovitiji oblik negativne zaštite, odnosno kao učinkovitije sredstvo sprečavanja zlouporaba (Bilić, Miladin i Petrović, 2018: 283–285).

O postojanju pravnog interesa sud vodi računa po službenoj dužnosti i to od stadija pripremnog ročišta. Pored toga i parnična stranka može sudu isticati prigovor nedostatka pravnog interesa suprotne stranke za konkretnu procesnu radnju. Sud može odbiti tužbeni zahtjev po utvrđenju nedostatka pravnog interesa i u bilo kojem kasnijem trenutku. Dakle, sud može odbiti tužbeni zahtjev kad god se uvjeri da tužba nije osnovana, jer se radi o zluporabi prava na tužbu.

Zluporabu prava na pristup sudu predstavljaju i radnje kojima se odugovlači sudski postupak. Tako će sud već na pripremnom ročištu odlučiti koje će predložene radnje usvojiti, a koje odbiti, ako utvrdi da neke od predloženih svjedoka ili vještaka stranka predlaže samo u cilju odugovlačenja sudskog postupka. Nadalje, sud bi trebao odbiti subjektivnu ili objektivnu preinaku tužbenog zahtjeva koja predstavlja zluporabu prava na pristup sudu.

4.2. Novčane kazne kao sredstva sprečavanja zluporabe prava na sud

U cilju sprečavanja zluporabe prava na pristup sudu Zakonom o parničnom postupku predviđene su novčane kazne za fizičke i pravne osobe koje teže zluporabi prava koja im pripadaju u postupku. Odredbom članka 10. st. 2. ZPP-a propisana je novčana kazna od 500,00 do 10.000,00 kuna za fizičku osobu, a za pravnu osobu 2.500,00 do 50.000,00 kuna. Navedene novčane kazne mogu se izreći stranci i njezinom zastupniku ako je on odgovoran za zluporabu prava (čl. 10. st. 3. ZPP-a). Sud je dužan postupak provesti bez odugovlačenja, u razumnom roku i sa što manje troškova te onemogućiti svaku zluporabu prava u postupku.

¹¹ Odluka Vrhovnog suda, Rev-1501/88 od 26. srpnja 1988. – PSP 44/157.

Prema odredbama Zakona o kaznenom postupku (*Narodne novine*, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17 i 126/19, dalje: ZKP), odredbom članka 397. st. 1. i 2. propisano je da sud može u tijeku postupka kazniti novčanom kaznom do 50.000,00 kuna branitelja, opunomoćenika ili zakonskog zastupnika, oštećenika kao tužitelja ili privatnog tužitelja ako su njegovi postupci očito upravljani na odugovlačenje kaznenog postupka. O kažnjavanju odvjetnika, odnosno odvjetničkog vježbenika sud će izvijestiti Hrvatsku odvjetničku komoru.

Nadalje, odredbom članka 403. ZKP-a propisano je da, kada na raspravu ne dođe branitelj koji je uredno pozvan, a ne izvijesti sud o razlogu spriječenosti čim je za taj razlog saznao, ili ako branitelj bez odobrenja napusti raspravu, sud ga može kazniti novčanom kaznom do 50.000,00 kn i odrediti da troškovi odgode padaju na teret branitelja te o izricanju novčane kaznene obavijestiti Hrvatsku odvjetničku komoru. Novčanu kaznu izriče prvostupanjski sud. Izvan ročišta za glavnu raspravu kaznu izriče sudac pojedinac, odnosno predsjednik vijeća.

Ako sud koji odlučuje o pravnom lijeku posumnja da je koja od osoba koje sudjeluju u postupku teže zlouporabila prava koja joj pripadaju u postupku, naložit će prvostupanjskom sudu da provjeri je li takva zlouporaba počinjena. Sudac pojedinac, odnosno predsjednik vijeća prvostupanjskoga suda izreći će novčanu kaznu ili će rješenjem utvrditi da nije počinjena teža zlouporaba prava.

Ako kažnjena osoba ne plati izrečenu novčanu kaznu u ostavljenom roku, sud će u daljnjem roku od petnaest dana dostavom rješenja o neplaćenju novčanoj kazni obavijestiti ispostavu područnog ureda Porezne uprave Ministarstva financija na čijem je području prebivalište, odnosno sjedište kažnjene osobe, radi naplate novčane kazne prisilnim putem, uz naznaku u čiju korist i na koji račun treba naplatiti izrečenu novčanu kaznu, sve uz dostavu obavijesti o neplaćenju novčanoj kazni kažnjenoj osobi. Kada kažnjena osoba nema prebivalište, odnosno sjedište u Republici Hrvatskoj, sud koji je izrekao kaznu dostavit će obavijest uz rješenje o naplati novčane kazne ispostavi područnog ureda Porezne uprave Ministarstva financija na čijem se području nalazi taj sud ili imovina kažnjene osobe.

Nakon što primi obavijest i rješenje, nadležna ispostava donijet će rješenje kojim će kažnjenoj osobi narediti da u roku od osam dana od dana primanja rješenja plati izrečenu novčanu kaznu, a ako kažnjena osoba u tom roku ne plati novčanu kaznu, pristupit će se prisilnoj naplati izrečene novčane kazne prema propisima o prisilnoj naplati poreza. Naplaćena novčana kazna uplaćuje se na račun prihoda državnog proračuna Republike Hrvatske, dok će se o izvršenoj naplati obavijestiti sud. Žalba izjavljena protiv rješenja o novčanoj kazni ne odgađa provedbu tog rješenja.

Ako u roku od godine dana od primanja obavijesti i rješenja o novčanoj kazni ne uspije naplatiti novčanu kaznu, nadležna ispostava područnog ureda Porezne uprave Ministarstva financija o nenaplaćenju će novčanoj kazni za fizičku osobu

obavijestiti sud koji joj je dostavio obavijest, nakon čega će se izrečena novčana kazna zamijeniti kaznom zatvora po pravilima kaznenog prava o zamjeni novčane kazne kaznom zatvora, o čemu će odluku donijeti sud koji je izrekao novčanu kaznu. Ako se od kažnjene pravne osoba ne naplati izrečena novčana kazna u roku od godine dana od prijama obavijesti o neplaćenju novčanoj kazni, ta će se kazna prisilno naplatiti po pravilima kaznenog prava. Cilj novčanih kazni je specijalna i generalna prevencija koje bi trebale odvraćati aktualne i potencijalne vršitelje zlouporaba od nesavjesnog ponašanja.

Prihvatanjem objektivističke teorije zlouporabe procesnih prava, novčane kazne mogu se izreći kad su u pitanju svi oblici zlouporabe, pa tako i za zlouporabu prava na pristup sudu, s naglaskom da se za svaku zlouporabu ne mora kažnjavati novčanom kaznom jer neke zlouporabe mogu biti počinje i iz neznanja. U tom se slučaju neuka stranka, primjenom načela pravičnosti i oportuniteta, upozorava na ispravak ili dopunu određenog podneska. U slučaju kada se sud odluči za novčanu kaznu, visina kazne trebala bi ovisiti o subjektivnim okolnostima kao što je stanje svijesti stranke koja je počinila zlouporabu prava na pristup sudu. Kod donošenja odluke o primjeni novčane kazne pored subjektivnih kriterija treba imati u vidu i težinu štetnih posljedica za suprostavljenu stranku (Stokić, 2006: 14).

Raspon kazne propisane zbog zlouporabe prava na pristup sudu daje sucu primjenom načela individualizacije mogućnost izbora visine novačne kazne sukladno okolnostima određenog predmeta spora i konkretnog počinitelja. To upućuje na mogućnost izricanja visine novčane kazne ovisno o vrijednosti predmeta spora. To je stoga što sudska praksa pokazuje kako suci nisu skloni izricanju novčanih kazni, a kada ih i izreknu one su vrlo niske, a to ima za posljedicu neostvarenje zakonodavčeve namjere da se primjerenim novačnim kaznama uvede u sudski postupak procesna disciplina.¹²

4.3. Predujmljivanje parničnih troškova kao sredstvo zabrane zlouporabe prava na pristup sudu

Vođenje parnice pokrenute tužiteljevom zlouporabom troškova posebno se ističe kad je u tužbenom zahtjevu navedena velika vrijednost predmeta spora. Kada tužitelj koji je zlouporabio pravo na pristup sudu izgubi parnicu dužan je protivnoj stranci i njezinu umješaću naknaditi troškove (čl. 154. ZPP-a), ali kako se u praksi često događa da tužitelj nije u stanju podmiriti troškove postupka, smatramo da bi tuženik imao legitimni interes tražiti da tužitelj predujmi ili na drugi način osigura sredstva za podmirenje troškova postupka.

¹² Odluka Visokog trgovačkog suda Pž- 5344/07-3 od 14. rujna 2007. i Odluka Visokog trgovačkog suda Pž- 51/08-3 od 12. veljače 2008. u kojima je izrečena novčana kazna u iznosu od 2.500,00 HRK.

4.3.1. Traženje osiguranja parničnih troškova putem privremene mjere

Izravnije uporište u zakonu ima traženje tuženika osiguranja troškova postupka putem privremene mjere, a radi osiguranja novčanih tražbina. Predlagatelj određivanja privremene mjere mora ispuniti određene pretpostavke, odnosno mora učiniti vjerojatnim postojanje tražbine i opasnost da će bez takve mjere protivnik osiguranja spriječiti ili znatno otežati naplatu tražbina tako što će svoju imovinu otuđiti, prikriti ili na drugi način njome raspolagati. Predlagatelj osiguranja može se poslužiti privremenom mjerom za osiguranje novčanih i nenovčanih tražbina. Privremenom mjerom mogu se osigurati i buduće tražbine koje će tek nastati usvajanjem konstitutivnog tužbenog zahtjeva (Dika, 2017: 846).

Privremene mjere ne mogu se olako odrediti jer predlagatelj osiguranja mora ispuniti određene pretpostavke, tj. mora učiniti vjerojatnim postojanje tražbine, dakle morao bi dokazati da će uspjeti u parnici. Smatra se da dokazivanje da će pobijediti u parnici nije teško učiniti ako je tužitelj u izostanku pravnog interesa očito zloupotrijebio svoje pravo na pristup sudu. Stoga, predlagatelj osiguranja morao bi učiniti vjerojatnim opasnost da će bez takve mjere, protivnik osiguranja, tužitelj, spriječiti, odnosno znatno otežati naplatu tražbine tako što će svoju imovinu otuđiti, sakriti ili na drugi način njome raspolagati. Može se pretpostaviti da će tužitelj pokušati onemogućiti namirenje parničnih troškova s obzirom na to da vodi postupke samo da bi naštetio drugoj strani.

Tuženik kao predlagatelj osiguranja mora istaknuti zahtjev s točno označenom tražbinom čije osiguranje traži, odrediti kakvu mjeru traži, vrijeme njezina trajanja i kada je to potrebno sredstva osiguranja kojima će se privremena mjera prisilno ostvariti te predmet osiguranja. Nadalje, potrebno je u prijedlogu navesti činjenice na kojima se temelji zahtjev za određivanje privremene mjere i predložiti dokaze kojima se ti navodi potkrepljuju, a po mogućnosti dokaze priložiti uz prijedlog (Bugarin, 2017: 462).

4.4. Pravo odvjetnika na odbijanje pružanja pravne pomoći stranci koja zlouporabljuje pravo na pristup sudu

Zakonom o odvjetništvu (*Narodne novine*, 9/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, dalje: ZO) propisano je djelovanje odvjetništva kao neovisne i samostalne službe koja osigurava pružanje pravne pomoći fizičkim i pravnim osobama u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i pravnih interesa (čl. 1.). Odvjetnici moraju pružati pravnu pomoć u najboljem interesu svojih klijenata, ali takva skrb ima svoje granice. Naime, odvjetnici imaju pravo i dužnost pružati pravnu pomoć i poduzimati sve radnje koje mogu biti od koristi stranci, ali samo u granicama zakona i dobivenih ovlasti. Odvjetništvo kao samostalna djelatnost mora se obavljati u skladu s visokim standardima Kodeksa odvjetničke etike (*Narodne novine*, 64/07, 72/08 i 64/18) kako je to propisano odredbama

čl. 2.,¹³ čl. 5., st. 5. ZO-a.¹⁴ Točkom 7. Kodeksa propisano je kako odvjetnik svojim ponašanjem mora služiti kao primjer humanosti, poštovanja ljudskog dostojanstva i progresivnih nastojanja u priznavanju i ostvarivanju temeljnih ljudskih prava i sloboda. U pružanju pravne pomoći odvjetnik smije štiti interese svoje stranke samo sredstvima koja su u skladu sa zakonom, s dostojanstvom odvjetničkog poziva i s dobrim običajima, a nisu protivna njegovoj savjesti (točka 8. Kodeksa). Zastupajući stranku odvjetnik je dužan sačuvati svoju nezavisnost, i ne smije prihvatiti poslova koji nisu spojivi s njegovim pozivom i koji bi mogli štetiti njegovoj nezavisnosti i dobrom glasu te časti i ugledu odvjetništva kako je to propisano točkama 9. i 10. Kodeksa. Zastupanje stranke koja zlorabljuje pravo na pristup sudu protivno je dobrim običajima i ugledu odvjetništva. Kad se radi o nenamjernoj zloruporabi, obveza je odvjetnika upozoriti klijenta da odustane od zloruporabe, a u slučaju namjerne zloruporabe od koje klijent ne želi odustati, dužnost je odvjetnika odbiti zastupati takvog klijenta.¹⁵ Odvjetničko uskraćivanje pružanja pravne pomoći moglo bi u velikom broju slučajeva za posljedicu imati odustanak stranke od upuštanju u sudski postupak zloruporabom prava na pristup sudu.

4.5. Naknada štete zbog zloruporabe prava na pristup sudu

Prouzročenje štete jedan je od izvora nastanka obveza i izvanugovornog obveznog odnosa. Zakonom o obveznim odnosima (*Narodne novine*, 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 i 29/18, dalje ZOO) odredbom članka 1045. st. 1. propisano je da je dužan naknaditi štetu tko prouzroči štetu ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje. Odgovornost za štetu je obveznopravni odnos u kojem je jedna strana dužna drugoj strani popraviti štetu, a druga je od prve ovlaštena zahtijevati popravljanje štete (Vedriš i Klarić, 1995: 428).

¹³ Samostalnost i neovisnost odvjetništva – članak 2. ZO-a. Samostalnost i neovisnost odvjetništva ostvaruje se osobito: – samostalnim i neovisnim obavljanjem odvjetničkog posla kao slobodne djelatnosti, – ustrojstvom odvjetništva u Hrvatsku odvjetničku komoru (u daljnjem tekstu: Komora) kao samostalnu i neovisnu organizaciju odvjetnika na teritoriju Republike Hrvatske, – donošenjem statuta i drugih općih akata Komore, – odlučivanjem o stjecanju i prestanku prava na obavljanje odvjetništva.

¹⁴ Pružanje pravne pomoći za nagradu – članak 5. ZO-a. Osobe iz stavka 2. ovoga članka dužne su se u pružanju pravne pomoći pridržavati odredaba zakona, općih akata Komore i Kodeksa odvjetničke etike.

¹⁵ Točka 46. Kodeksa. Odvjetnik mora uskratiti pružanje pravne pomoći: 1. ako je on ili je s njome pravno povezana zastupao protivnu stranku ili obje stranke, dao im pravni savjet ili od njih primio uputu; 2. ako je u istoj stvari ili stvari koja je s njome pravno povezana radio kao odvjetnički vježbenik kod odvjetnika koji je zastupao protivnu stranku; 3. ako je u istoj stvari ili stvari koja je s njome pravno povezana radio kao sudac, državni odvjetnik, javni pravobranitelj ili kao službena osoba u upravnom ili drugom postupku; 4. osim u kaznenim predmetima, ako je ono što stranka traži objesno ili očito protivno zakonu, tako da se s velikom vjerojatnošću može predvidjeti neuspjeh; 5. u drugim slučajevima predviđenim zakonom, Statutom i Kodeksom.

Za postojanje odgovornosti za štetu moraju biti kumulativno ispunjene pretpostavke (da je šteta nastala, da postoji uzročna veza između štetne radnje i posljedice, i da ne postoje okolnosti koje isključuju odgovornost za štetu (Kačer i Gorenc, 1998: 209). Šteta koja se nadoknađuje obuhvaća umanjenje nečije imovine (obična šteta – *damnum emergens*), sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist – *lucrum cessans*) i povredu prava osobnosti (neimovinska šteta) u smislu odredbe čl. 1046. ZOO-a (Kačer i Gorenc, 1998: 1616–1617).

Odgovornost za štetu postavlja se vrlo široko, što podrazumijeva prouzročenje štete i odgovornost štetnika u slučaju zlouporabe prava na pristup sudu (Vizner, 1978: 80). Tuženik može imati i troškove koji se ne priznaju kao parnični troškovi, nadalje može pritrpjeti štetu zbog privremene mjere koju je tužitelj protiv njega ishodio te pretrpjeti imovinsku ili neimovinsku štetu zbog povrijeđenog ugleda. Pravična novčana naknada propisana je odredbom članka 1100. ZOO-a u slučaju povrede prava osobnosti. Kad sud utvrdi da težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosudit će pravičnu novčanu naknadu nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema. Pri odlučivanju o visini pravične novčane naknade sud će voditi računa o jačini i trajanju povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha. Za povredu ugleda i drugih prava osobnosti pravne osobe sud će, ako procijeni da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema (Gorenc et al., 2014: 1834).

5. Iz sudske prakse

U nastavku rada prikazuju se odluke suda s izraženim stajalištem da je u konkretnim slučajevima došlo do zlouporaba prava na pristup sudu, s obzirom na to da nisu ispunjene postupovne pretpostavke za zaštitu prava sudskim putem.

I. TUŽBA ZA UTVRĐENJE (čl. 187. ZPP-a)

Tužba za utvrđenje može se podići kad tužitelj ima pravni interes za podizanje takve tužbe

Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Revr – 1788/10-2, od 29. prosinca 2010.

Predmet spora između stranaka je zahtjev tužiteljice za utvrđenje nedopuštenosti odluke o otkazu ugovora o radu, a slijedom toga i zahtjevi tužiteljice za sudski raskid ugovora o radu te isplatu naknade štete.

Nižestupanjski sudovi odbili su tužbeni zahtjev tužiteljice smatrajući da u situaciji kad je stavljena izvan snage odluka o otkazu ugovora o radu na strani tužiteljice ne postoji pravni interes za utvrđenje nedopuštenom odluke o otkazu ugovora o radu koji više niti ne postoji, a slijedom čega nisu ispunjeni uvjeti za sudski raskid ugovora o radu i naknadu štete.

U odnosu na revizijski razlog pogrešne primjene materijalnog prava, ovaj sud u cijelosti prihvaća pravno stajalište nižestupanjskih sudova u svezi s primjenom članka 133. stavka 2. Zakona o radu (*Narodne novine*, 38/95, 54/95, 65/95, 102/98, 17/01, 82/01, 114/03, 123/03, 142/03, 30/04, 137/04, 65/05, dalje: ZOR), odnosno da u situaciji kad je poslodavac na temelju pravodobnog zahtjeva za zaštitu prava stavio izvan snage svoju odluku o otkazu ugovora o radu, nema više pretpostavki za odlučivanje o nedopuštenosti odluke o otkazu ugovora o radu jer takva odluka više niti ne postoji. Kod toga je pogrešno pravno stajalište tužiteljice da, u smislu članka 133. stavak 2. ZOR-a, u slučaju kad poslodavac nije u roku od 15 dana, od dostave zahtjeva za zaštitu prava radnika udovoljio tom zahtjevu, radnik može u daljnjem roku od 15 dana, uvijek zahtijevati zaštitu povrijeđenog prava pred nadležnim sudom, pa makar i protekom navedenog roka od 15 dana iz članka 133. stavak 2. ZOR-a, poslodavac novom odlukom stavi izvan snage prijašnju odluku o otkazu ugovora o radu. Rokovi iz članka 133. stavak 2. ZOR-a odnose se na radnika i njegovo pravo na zahtijevanje zaštite povrijeđenog prava pred nadležnim sudom, gdje su ti rokovi prekluzivne prirode za radnika u odnosu na podizanje tužbe. Stoga nije osnovan niti revizijski razlog pogrešne primjene materijalnog prava na koju ukazuje tužiteljica u reviziji.

II. NASTUPANJE RADNIČKOG VIJEĆA PRED SUDOM (čl. 154. ZR-a/09)

Radničko vijeće koje je prestalo postojati ne može biti stranka u postupku

Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Gž-31/11-2, od 5. listopada 2011.

U povodu pobijane odluke počinjena je bitna povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavak 2. točka 8. Zakona o parničnom postupku (*Narodne novine*, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08 i 57/11, dalje: ZPP), na koju ovaj sud pazi po službenoj dužnosti.

To zato što je na strani tuženika kao stranka označeno radničko vijeće u starom sastavu.

Odredbom članka 154. stavak 1. Zakona o radu (*Narodne novine*, 149/09, dalje: ZOR) propisano je da radničko vijeće može tužiti ili biti tuženo na temelju ovlasti odnosno obveza utvrđenih ovim ili drugim zakonom, drugim propisom ili Kolektivnim ugovorom.

Budući da radničko vijeće nije fizička ni pravna osoba, time je ovom tijelu posebnim zakonom, tj. spomenutom odredbom ZOR-a, dana stranačka sposobnost u smislu članka 77. stavak 2. ZPP-a.

Međutim, u konkretnom je slučaju tuženo radničko vijeće u starom sastavu, jer je to tako izričito navedeno u tužbi, s obzirom na izričito označene osobe, tj. članove radničkog vijeća starog sastava. Takvo je radničko vijeće, međutim, prestalo postojati, zbog čega ono više ne može biti stranka u ovom postupku.

Na strani tužitelja, naprotiv, označene su fizičke osobe koje su bile kandidati za članove novog radničkog vijeća pa oni, sukladno članku 77. stavak 1. ZPP-a, mogu biti stranke u postupku.

S obzirom na procesne zapreke u raspravljanju, ovaj se sud nije bavio navodima žalbe koji se odnose na promašenu aktivnu ili pasivnu legitimaciju, niti na one navode koji se tiču osnovanosti tužbe.

Valjalo je iz navedenih razloga zato ukinuti prvostupanjsku presudu i odbaciti tužbu, te tako odlučiti kao u izreci ovog rješenja, pozivom na odredbu iz članka 369. stavak 3. ZPP-a.

III. DOPUSTIVOST PRIVREMENE MJERE (čl. 343. OZ-a)

Privremena mjera nije dopuštena ako postoje uvjeti za određivanje prethodne mjere kojom se može postići ista svrha osiguranja

Odluka Županijskog suda u Bjelovaru, Gž-3681/13-2, od 31. siječnja 2014.

U ovoj pravnoj stvari prvostupanjski sud donio je presudu P-1157/11-26 kojom je prihvaćen tužbeni zahtjev tužitelja radi isplate iznosa od 40.868,75 kn, a nakon donošenja te presude tužitelj je podnio prijedlog radi određivanja privremene mjere radi osiguranja te novčane tražbine, zabranom tuženiku da raspolaže novčanim sredstvima na računima tuženika A.-L. d.o.o. L., do visine nepravomoćno dosuđenog iznosa po presudi O. s. u D. br. P-1157/11-26 od 24. rujna 2012. godine, te zabranom otuđenja i opterećenja pokretnina u vlasništvu tuženika, i to vozila marke Volkswagen Passat C, god. proizvodnje 1985., vozila marke Volkswagen Passat CL, god. proizvodnje 1994., traktorskih priključaka, krave, junice i ovaca.

Odredbom čl. 340. st. 2. Ovršnog zakona (*Narodne novine*, 112/12 i 25/13, dalje: OZ) određeno je da je nakon pokretanja parničnog postupka za odlučivanje o prijedlogu za osiguranje privremenom mjerom nadležan sud pred kojim je postupak pokrenut, a odredbom čl. 343. st. 2. OZ-a određeno je da privremena mjera nije dopuštena ako postoje uvjeti za određivanje prethodne mjere kojom se može postići ista svrha osiguranja.

S obzirom na to da je u ovoj pravnoj stvari donesena nepravomoćna presuda nakon koje je tužitelj podnio prijedlog za privremenu mjeru, prema odredbi čl. 332. st. 1. OZ-a ispunjena je pretpostavka iz te odredbe za određivanje prethodne mjere na temelju odluke suda koja nije postala ovršna. Vrste prethodnih mjera određene su čl. 335. st. 1. OZ-a, a nijednu od tih mjera tužitelj nije predložio, pa je podnesen prijedlog tužitelja za izdavanje privremene mjere nedopušten u smislu odredbe čl. 343. st. 2. OZ-a, zbog čega je valjalo uvažiti žalbu tuženika i odbaciti prijedlog za izdavanje privremene mjere kao nedopušten.

6. Umjesto zaključka

Zabranu zlouporabe prava na pristup sudu treba promatrati kao opći institut koji se odražava u brojnim granama prava (obveznom, stvarnom, kaznenom, pravu društava itd.). Imajući na umu pravo na pristup sudu, kao jedno od temeljnih ljudskih prava na kojima funkcionira moderno društvo, načelo vladavine prava odnosi se i na zabranu zlouporabe prava na pravnu zaštitu. U cilju učinkovite zaštite osobnih prava i društvenih vrijednosti zaštićenih ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom, demokratska država reagira, između ostalog, i kvalitetnijim zakonodavstvom kako bi se ograničila odnosno onemogućila zlouporaba odnosnih prava.

Problematika sprečavanja zlouporabe prava na pristup sudu jedna je od ključnih i za pretpostaviti i najznačajnijih pitanja suvremene politike suzbijanja zlouporaba pravnog sustava uopće. Intervencijama u suzbijanju zlouporaba prava na pristup sudu trebaju prethoditi odgovarajuće znanstvene analize, odnosno opsežna istraživanja odnosa stranaka u sudskom postupku.

U radu je istaknuta odlučnost zabrane zlouporabe prava na pristup sudu, osiguranjem potrebnih pravnih sredstava za sprečavanje zlouporaba te definiranja svih oblika zlouporaba utvrđivanjem odgovornosti i svrhovitog kažnjavanja na svim razinama.

U praksi se najčešće pojavljuje pitanje kako prepoznati zlouporabu prava na pristup sudu. Smatramo da na zlouporabu, između ostalog, ukazuje i veliki broj neosnovanih tužbenih zahtjeva istoga tužitelja, da činjenični navodi i dokazni prijedlozi očito nisu relevantni te da sadrže nepreglednu količinu isprava što dovodi do zaključka nerazumljivih i neurednih tužbenih zahtjeva.

Sve zlouporabe prava treba tumačiti na jedinstven način tako da se za sve vrste zlouporaba prava treba prikloniti tzv. objektivističkoj teoriji prema kojoj je dovoljno da se određeno pravo ostvaruje suprotno njegovoj ustanovljenoj svrsi, pri čemu nije od utjecaja stanje svijesti i krivnja činitelja zlouporabe. Takvim stavom olakšava se dokazivanje zlouporaba, a sud je ovlašten spriječiti i slučajnu zlouporabu procesnih ovlaštenja.

Na kraju valja reći da cilj cjelokupne politike zabrane zlouporabe prava na pristup sudu podrazumijeva preventivno i represivno djelovanje na počinitelje, koje je neostvarivo bez kompromisa svih subjekata koji sudjeluju u njezinom kreiranju, tj. i zakonodavca i sudova. Preduvjet normalnog funkcioniranja mehanizma zaštite zajednički proklamiranih društvenih vrijednosti približavanje je tih dvaju kreatora politike sprečavanja zlouporaba prava na pristup sudu.

Literatura

1. Bačić, F. i Pavlović, Š. 2004. *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Organizator.
2. Bavcon, Lj. i Šelih A. 1996. *Kazensko pravo, Splošni del*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
3. Bilić, A., Miladin, P. i Petrović, S. 2019. Zlouporaba prava na pristup sudu u kontekstu instituta zabrane zlouporabe prava. *Novi informator*, 6564.
4. Bugarin, B. 2017. *Komentar Novele Ovršnog zakona*. Zagreb: Vizura.
5. Crnić, I. 2006. *Zakon o obveznim odnosima*. Treće izdanje. Zagreb: Organizator.
6. Cvitanović, L. 1999. *Svrha kažnjavanja u suvremenom kaznenom pravu*. Zagreb: Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.
7. Dika, M. 2014. *Pravo na tužbu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
8. Đerđa, D. et al. 2011. *Praksa Europskog suda u postupcima javne nabave (I)*. Zbirka presuda Europskog suda. Zagreb: Inženjerski biro.
9. Garačić, A. 2010. *Zakon o kaznenom postupku. Pravni lijekovi*. Zagreb: Organizator.
10. Garačić, A. 2013. *Novi kazneni zakon*. Zagreb: Organizator.
11. Gorenc, V., Belanić, L., Momčinović, H., Perkušić, A., Slakoper, Z., Pešutić, A., Vukelić, M. i Grbin, I. 1997. Sudska zaštita stvarnih prava prema Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i prakse. Godišnjak 4*.
12. Grbin, I. 2000. *Zakon o parničnom postupku sa sudskom praksom, bilješkama i napomenama*. Zagreb: Organizator.
13. Horvatić, Ž. 1994. Temeljne postavke za oblikovanje hrvatskog materijalnog prava de lege ferenda. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1 (1).
14. Horvatić, Ž. 2003. *Kazneno pravo. Opći dio*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
15. Jarić, G. 2018. Pravni interes kao procesna pretpostavka. *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse. Godišnjak 25*.
16. Kaleb, Z. 2007. *Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva – 2007, Imovinskopравни zahtjev, oštećenik i žrtva prema novom Zakonu o kaznenom postupku*. Zagreb: Inženjerski biro.
17. Krapac, D. 2000. *Kazneno procesno pravo*. Zagreb: Informator.
18. Mršić, G. 2004. Propisane kazne u Kaznenom zakonu i njihov izbor u sudskoj praksi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1 (2).
19. Pavišić, B., Grozdanić, V. i Veić, P. 2007. *Komentar kaznenog zakona*. III. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Narodne novine.
20. Pavišić, B. 2015. *Komentar Zakona o kaznenom postupku s prilogima*. Šmirka: Templarbook.
21. Slakoper, Z., Vidović, A. i Vukmir, B. 2005. *Komentar Zakona o obveznim odnosima*. Zagreb: RRiF.
22. Stokić, M. 2006. Sankcioniranje zlouporaba procesnih prava stranaka u parničnom postupku, 2 dio. *Informator*, 5434: 14.
23. Vedriš, M. i Klarić, P. 2008. *Građansko procesno pravo*. Zagreb: Narodne novine.
24. Vizner, B. 1978. *Komentar zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*. Prva knjiga. Zagreb.
25. Vuić, T. 2019. Zlouporaba prava na pristup sudu u kontekstu instituta zabrane zlouporabe prava. *Novi informator*, 6564.

26. Vukmir, B. 2014. *Komentar Zakona o obveznim odnosima*. Zagreb: Narodne novine.

Zakoni

27. Zakon o obveznim odnosima (*Narodne novine*, 35/05, 41/08, 125/11, 75/15 i 29/18)
28. Zakon o sudovima (*Narodne novine*, 150/05, 16/07, 113/08, 153/09, 116/10, 122/10 –pročišćeni tekst)
29. Zakon o kaznenom postupku (*Narodne novine*, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14)
30. Kazneni zakon (*Narodne novine*, 125/11, 144/12, 56/15 i 61/15 – ispr.)
31. Zakon o parničnom postupku (*Narodne novine*, 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11 – pročišćeni tekst, 25/13, 89/14)
32. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (*Narodne novine*, 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14)

Abuse of the right to access to court

Abstract

The paper describes the abuse of the right of access to court through its three most important aspects, namely the right to file a lawsuit in court, the right to make a decision on the merits and the right to a favorable decision on the merits. The case law shows that there are plaintiffs who, by filing unfounded claims, abuse the right of access to a court, because the right to legal protection as a fundamental human right has its limitations in order not to conflict with other fundamental values of the legal order. The goal of the entire policy of banning the abuse of the right of access to court is emphasized, which implies preventive and repressive action against perpetrators, and which is achieved by compromise between the legislator and the courts, ie all entities involved in protecting the legal order. In the concluding part, the legal means for preventing the abuse of the right of access to court are pointed out.

Key words: abuse of rights, access to court, protection of rights, capacity of authorized person, reasonable deadline